Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kuues koda)

12. mai 2021 *

Eelotsusetaotlus – Meeste ja naiste võrdne kohtlemine sotsiaalkindlustuse valdkonnas – Direktiiv 79/7/EMÜ – Artikli 4 lõige 1 – Sooline diskrimineerimine – Liikmesriigi õigusnormid, mis näevad ette emaduse pensionilisa naistele, kellel on olnud teatav arv lapsi – Eelpensionile jäämiseks avalduse teinud naiste väljaarvamine emaduse pensionilisa saamiseks õigustatud isikute seast – Direktiivi 79/7/EMÜ kohaldamisala

Kohtuasjas C-130/20,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Juzgado de lo Social nº 3 de Barcelona (Barcelona töökohus nr 3, Hispaania) 4. märtsi 2020. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 9. märtsil 2020, menetluses

YJ

versus

Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS),

EUROOPA KOHUS (kuues koda),

koosseisus: koja president L. Bay Larsen, kohtunikud C. Toader ja M. Safjan (ettekandja),

kohtujurist: J. Kokott,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– YJ, esindaja: *abogada* L. Ripoll Sans,

– Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS), esindajad: A. R. Trillo García ja P. García Perea,

– Hispaania valitsus, esindaja: M. J. Ruiz Sánchez,

– Euroopa Komisjon, esindajad: C. Valero ja I. Galindo Martín,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

* Kohtumenetluse keel: hispaania.

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 19. detsembri 1978. aasta direktiivi 79/7/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärgulise rakendamise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas (EÜT 1979, L 6, lk 24; ELT eriväljaanne 05/01, lk 215) artikli 4 lõiget 1.

2 Taotlus on esitatud YJ ja Instituto Nacional de la Seguridad Sociali (INSS) (riiklik sotsiaalkindlustusamet, Hispaania) (edaspidi „INSS“) vahelises kohtuvaidluses seoses INSSi keeldumisega määrata YJ-le ennetähtaegse vanaduspensioni raames emaduse pensionilisa.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Direktiivi 79/7 esimeses ja teises põhjenduses on märgitud:

„nõukogu 9. veebruari 1976. aasta direktiiv 76/207/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamisega ning töötingimustega [(EÜT 1976, L 39, lk 40; ELT eriväljaanne 05/01, lk 187)] näeb artikli 1 lõikes 2 ette, et [Euroopa Ühenduste] nõukogu võtab komisjoni ettepaneku põhjal vastu sätted, mis määratlevad kõnealuse põhimõtte sisu, ulatuse ja kohaldamise korra, selleks et tagada võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärguline rakendamine sotsiaalkindlustuse valdkonnas; [EMÜ] asutamisleping ei ole sätestanud selleks vajalikke erivolitusi;

võrdse kohtlemise põhimõtet sotsiaalkindlustuse valdkonnas tuleks esmalt rakendada riiklikes sotsiaalkindlustusskeemides, mis pakuvad kaitset haiguse, invaliidsuse, vanaduse, tööõnnetuste, kutsehaiguste ja töötuse puhul ning sotsiaalabis, kuivõrd see on ette nähtud eespool mainitud skeemide täiendamiseks või asendamiseks“.

4 Selle direktiivi artikkel 1 sätestab:

„Käesoleva direktiivi eesmärk on sotsiaalkindlustuse valdkonnas meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte (edaspidi „võrdse kohtlemise põhimõte“) järkjärguline rakendamine artiklis 3 ettenähtud sotsiaalkindlustuse ja muu sotsiaalkaitse valdkondades.“

5 Direktiivi artikkel 4 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Võrdse kohtlemise põhimõte tähendab, et puudub igasugune otsene või kaudne sooline diskrimineerimine, eriti seoses perekonnaseisuga, ning eelkõige siis, kui kõne all on:

– skeemide ulatus ja neile ligipääsu tingimused,

– sissemakse kohustus ja sissemaksete arvutamine,

– hüvitiste arvutamine, sealhulgas abikaasa ja ülalpeetavate puhul suurendatava hüvitise arvutamine, ning hüvitise saamise õiguse kestuse ja säilitamise tingimused.

2. Võrdse kohtlemise põhimõte ei piira nende sätete kohaldamist, mis käsitlevad naiste kaitset seoses raseduse ja sünnitusega.“

6 Sama direktiivi artikli 7 lõike 1 kohaselt:

„Käesolev direktiiv ei piira liikmesriikide õigust selle reguleerimisalast välja arvata:

a) pensioniea kindlaksmääramine vanaduspensioni ja väljateenitud pensioni määramiseks ja selle võimalikud mõjud teistele hüvitistele;

b) vanaduspensioniskeemidega seotud eelised, mis antakse lapsed üles kasvatanud isikutele; õiguste omandamine hüvitiste saamiseks perioodide eest, mil töö oli katkestatud.

[…]“

Hispaania õigus

7 Üldise sotsiaalkindlustusseaduse (Ley General de la Seguridad Social) konsolideeritud redaktsiooni, mis kiideti heaks kuninga 30. oktoobri 2015. aasta seadusandliku dekreediga 8/2015, millega kiidetakse heaks üldise sotsiaalkindlustusseaduse konsolideeritud redaktsioon (Real Decreto Legislativo 8/2015 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General de la Seguridad Social) (*BOE*, nr 261, 31.10.2015, lk 103291) (edaspidi „LGSS“), artikkel 60 on sõnastatud järgmiselt:

„1. „Pensionilisa on õigus saada demograafilise panuse eest sotsiaalkindlustusse naistel, kes on sünnitanud või lapsendanud ühe või mitu last, ja kellele makstakse sotsiaalkindlustussüsteemi mis tahes skeemi alusel osamakselist vanadus-, lese- või püsiva töövõimetuse pensioni.

See pensionilisa, mis on oma õiguslikult laadilt igast aspektist käsitatav osamakselise riikliku pensionina, on summa, mis saadakse nimetatud pensionide algsummale teatud kindla protsendi kohaldamisel olenevalt laste arvust järgmise skaala järgi:

a) kaks last: 5%;

b) kolm last: 10%;

c) neli või enam last: 15%.

Pensionilisa saamise õiguse kindlakstegemisel ja selle suuruse kindlaksmääramisel võetakse arvesse ainult enne vastava pensioni saamise õiguse tekkimist sündinud või lapsendatud lapsi.

2. Juhul kui algul määratud pensioni suurus, ilma pensionilisa kohaldamiseta, ületab artiklis 57 sätestatud piirmäära, ei või pensioni ja pensionilisa summa ületada seda piirmäära, millele lisandub 50% määratud pensionilisast.

Samamoodi: kui pensionisumma, mille saamise õigust on tunnustatud, ulatub artiklis 57 sätestatud piirmäärani pensionilisa vaid osalise kohaldamise korral, on asjasse puutuval naisel samuti õigus saada vastaval hetkel kehtivat piirmäära ületavast pensionilisa osast 50%.

Juhul, kui seaduse või määruse järgi võib ülemmäära ületada muudel põhjustel, arvutatakse pensionilisa vastavalt käesolevale lõikele, võttes pensioni algsummaks vastaval ajahetkel kehtinud piirmäära.

Kui selle pensioni, mille pealt lisa makstakse, saamise õigus on tekkinud kindlustusperioodide *pro rata temporis* meetodil liitmise teel rahvusvaheliste õigusnormide kohaselt, arvutatakse pensionilisa välja pensionisumma alusel, mida isikul on teoreetiliselt õigus saada, ja saadud tulemusele kohaldatakse vastavat proportsionaalset osa.

[…]

4. Pensionilisa ei kohaldata asjasse puutuva isiku soovil eelpensionile jäämise korral ega osalise vanaduspensioni korral, mis on ette nähtud vastavalt artiklites 208 ja 215.

Ettenähtud pensioniikka jõudnud isikule siiski makstakse asjasse puutuvat pensionilisa, kui täispensionile on jäädud osaliselt pensionilt.

[…]“.

8 LGSS artikli 208 „Isiku soovil eelpensionile jäämine“ on sätestatud:

„1. Vabatahtlikult eelpensionile jäämise suhtes kohaldatakse järgmisi tingimusi.

a) Jõudmine vanusesse, mis ei ole rohkem kui kahe aasta võrra väiksem iga juhtumi suhtes vastavalt artikli 205 lõike 1 punktile a kohaldatavast vanusest, ilma et artiklis 206 käsitletud vähenduskoefitsiendid oleksid sellega seoses kohaldatavad.

b) Tõendamine, et tegelik sissemakseperiood kestis vähemalt 35 aastat, ilma et seejuures võetaks arvesse kindlustusmaksetega seotud proportsionaalset osa. Ainult sealjuures võetakse arvesse kohustusliku sõjaväe- või asendusteenistuse kestust, maksimaalselt ühe aasta ulatuses.

c) Kui asjaomase pensioniliigi üld- ja eritingimuste täitmine on tuvastatud, peab saada oleva pensioni summa olema suurem kui miinimumpension, millele isikul on õigus, arvestades tema perekondlikku olukorda 65-aastaseks saamise ajal. Vastupidisel juhul ei ole võimalik sel alusel ennetähtaegselt vanaduspensionile jääda.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

9 INSSi 11. detsembri 2017. aasta otsusega lubati YJ-l vastavalt tema avaldusele eelpensionile jääda ja määrati talle alates 4. detsembrist 2017 pension. YJ esitas selle otsuse peale vaide, väites, et INSS oleks pidanud määrama talle LGSS artiklis 60 ette nähtud emaduse pensionilisa, kuna tal oli kolm last.

10 Kuna INSS jättis selle vaide 9. mai 2018. aasta otsusega rahuldamata põhjendusel, et see emaduse pensionilisa ei olnud kohaldatav, sest puudutatud isik oli valinud eelpensionile jäämise, pöördus YJ Juzgado de lo Social nº 3 de Barcelonasse (Barcelona töökohus nr 3, Hispaania). YJ väidab eelotsusetaotluse esitanud kohtus sisuliselt, et LGSS artikli 60 alusel diskrimineeritakse naisi, kellele ei saa määrata emaduse pensionilisa seetõttu, et nad on otsustanud jääda eelpensionile.

11 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et 12. detsembri 2019. aasta kohtuotsuses Instituto Nacional de la Seguridad Social (emade pensionilisa) (C-450/18, EU:C:2019:1075) leidis Euroopa Kohus, et LGSS artikkel 60, mis ei kuulu ei direktiivi 79/7 artikli 4 lõikes 2 ette nähtud erandi ega selle direktiivi artikli 7 lõike 1 punktis b ette nähtud erandi kohaldamisalasse, kujutab endast otsest soolist diskrimineerimist, mis on selle direktiivi alusel keelatud.

12 Eelotsusetaotluse esitanud kohus lisab, et puudub igasugune põhjus jätta *mutatis mutandis* kohaldamata Euroopa Kohtu arutluskäik, mille ta esitas selles kohtuotsuses kõigi samas olukorras olevate naiste suhtes, sõltumata sellest, mis vormis ja mis kuupäeval nad liitusid vanaduspensioniskeemiga, mille raames on ette nähtud sama emaduse pensionilisa.

13 Seega on eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, kas LGSS artiklis 60 ette nähtud kord – mille kohaselt naised, kes on – nagu YJ – otsustanud jääda eelpensionile, on jäetud selles artiklis sätestatud emaduse pensionilisa saajate ringist välja, erinevalt neist naistest, kes jäävad pensionile

seadusjärgses pensionieas või jäävad eelpensionile selle töö olemuse tõttu, mida nad on terve oma tööelu jooksul teinud, töövõimetuse tõttu või töösuhte lõpetamise tõttu nendest endast olenematutel põhjustel vahetult enne pensioniealiseks saamist – on kooskõlas liidu õiguse põhimõttega, mis tagab võrdse kohtlemise laias tähenduses, st meeste ja naiste vahel, aga ka naistevahelise võrdse kohtlemise, ja kas see kord mitte ei kujuta endast seega otsest diskrimineerimist direktiivi 79/7 tähenduses.

14 Neil asjaoludel otsustas Juzgado de lo social nº 3 de Barcelona (Barcelona töökohus nr 3) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas niisugust õigusnormi nagu [LGSS] artikli 60 lõige 4, mis välistab emaduse pensionilisa maksmise naistele, kes jäävad vabatahtlikult eelpensionile, võrreldes naistega, kes jäävad pensionile seadusjärgses pensionieas või kes jäävad eelpensionile, aga selle töö olemuse tõttu, mida nad on terve oma tööelu jooksul teinud, töövõimetuse tõttu või töösuhte lõpetamise tõttu nendest endast olenematutel põhjustel enne pensioniealiseks saamist, võib pidada otseseks diskrimineerimiseks direktiivi 79/7 tähenduses?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

15 Kõigepealt tuleb märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab oma eelotsusetaotluses üldiselt direktiivile 79/7, nimetamata ära selle direktiivi sätet või sätteid, mille tõlgendamist ta taotleb.

16 Samas tuleneb nii esitatud küsimuse sõnastusest kui ka eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgitustest eelotsusetaotluses, et selle küsimuse eesmärk on tegelikult kindlaks teha, kas esineb direktiivi 79/7 tähenduses otsene sooline diskrimineerimine, mis on keelatud selle direktiivi artikli 4 lõikega 1, milles on sätestatud, et meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõte sotsiaalkindlustuse valdkonnas tähendab, et puudub igasugune otsene või kaudne sooline diskrimineerimine, eriti seoses puudutatud isiku perekonnaseisuga.

17 Selle kohta olgu märgitud, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on ELTL artiklis 267 sätestatud liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu vahelises koostöömenetluses Euroopa Kohtu ülesanne anda liikmesriigi kohtule tarvilik vastus, mis võimaldaks viimasel poolelioleva kohtuasja lahendada, ja et seda arvestades tuleb Euroopa Kohtul temale esitatud küsimus vajaduse korral ümber sõnastada (3. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).

18 Eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarviliku vastuse andmiseks tuleb esitatud küsimust seega mõista nii, et sellega soovitakse sisuliselt kindlaks teha, kas direktiivi 79/7 artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis näevad naistele, kellel on olnud vähemalt kaks bioloogilist või lapsendatud last, ette emaduse pensionilisa seadusjärgsesse pensioniikka jõudnult vanaduspensionile jäämise korral või teatavail seaduses ettenähtud alustel eelpensionile jäämise korral, ent mitte asjasse puutuva isiku vabatahtliku eelpensionile jäämise korral.

19 Sellega seoses tuleb tõdeda, et direktiivi 79/7 artikli 4 lõikes 1 kasutatud mõistet „otsene sooline diskrimineerimine“ tuleb mõista nii, et see hõlmab kõiki olukordi, kus ühte isikut koheldakse tema soo tõttu halvemini, kui koheldakse, on koheldud või koheldaks teist isikut võrreldavas olukorras (26. juuni 2018. aasta kohtuotsus MB (soovahetus ja vanaduspension), C-451/16, EU:C:2018:492, punkt 34). Sellest järeldub, et selleks, et otsene diskrimineerimine võiks olla „sooline“, peab isikut olema koheldud ebasoodsalt tema kuuluvuse tõttu mees- või naissoost isikute hulka.

20 Lisaks tuleb rõhutada, et direktiivi 79/7 eesmärk on – vastavalt selle pealkirjale ning artiklile 1 koostoimes sama direktiivi esimese ja teise põhjendusega – meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärguline rakendamine sotsiaalkindlustuse valdkonnas. Lisaks annab selle direktiivi

artiklis 1 paika pandud kohaldamisraamistik tunnistust sellest, et ülejäänud direktiivis kasutatud väljendit „võrdse kohtlemise põhimõte“ tuleb mõista nii, et see viitab lühendatult „meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõttele sotsiaalkindlustuse valdkonnas“.

21 Järelikult saab direktiivi 79/7 artikli 4 lõikes 1 esinev mõiste „sooline diskrimineerimine“ hõlmata üksnes mees- ja naistöötajate vahelise diskrimineerimise juhtusid.

22 Neil asjaoludel ei saa direktiivi 79/7 artikli 4 lõiget 1 käsitada liidu õiguse sättena, mis tagab võrdse kohtlemise laias tähenduses, st ka samast soost isikute vahel. Vastupidi, selles sättes kasutatud mõiste „otsene sooline diskrimineerimine“ eeldab olukorda, kus töötajaid koheldakse nende kuuluvuse tõttu nais- või meessoost isikute hulka ebasoodsamalt kui koheldakse sarnases olukorras olevat vastassoost töötajat.

23 Käesoleval juhtumil puudutab põhikohtuasjas kõne all olev olukord naist, kes ei saa vabatahtlikult eelpensionile jäämise tõttu emaduse pensionilisa ning leiab seetõttu, et teda on koheldud ebasoodsamalt võrreldes naistega, kellel on õigus seda pensionilisa saada, sest nad on jäänud pensionile seadusjärgses pensionieas või on jäänud eelpensionile teatavatel seaduses ette nähtud alustel.

24 Direktiiv 79/7 ei saa aga olla sellise olukorra suhtes kohaldatav, sest kriteerium, mille tõttu ei määrata vabatahtlikult eelpensionile jäänud naistele emaduse pensionilisa, ei ole seotud asjasse puutuva töötaja soolise kuuluvusega, vaid tema pensionile jäämise viisiga, mistõttu ei ole väidetav diskrimineeriv käitumine seega „sooline“. Lisaks ei puuduta asjaomane olukord mitte diskrimineerimist ühelt poolt meestöötajate ja teiselt poolt naistöötajate vahel, vaid naistöötajate väidetavat ebavõrdset kohtlemist.

25 Seda järeldust ei sea kahtluse alla 12. detsembri 2019. aasta kohtuotsus Instituto Nacional de la Seguridad Social (emade pensionilisa) (C-450/18, EU:C:2019:1075), ehkki selle kohtuotsuse aluseks olnud kohtuasi puudutas samu riigisiseseid õigusnorme, mida käsitletakse põhikohtuasjas. Viidatud kohtuasjas oli põhikohtuasja kaebaja meestöötaja, kes leidis, et teda koheldakse vähem soodsalt kui naissoost töötajaid, kuna talle keelduti maksmast emaduse pensionilisa põhjusel, et ta oli meessoost. Nimetatud kohtuotsuses sai Euroopa Kohus seega rajada oma arutluskäigu direktiivile 79/7, kuna väidetav võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine puudutas meestöötajaid võrreldes naistöötajatega, ning järelikult põhines see asjaomase töötaja sool, mis käesoleval juhul aga nii ei ole.

26 Neil asjaoludel tuleb asuda seisukohale, et põhikohtuasjas käsitletavad liikmesriigi õigusnormid ei kuulu direktiivi 79/7 kohaldamisalasse.

27 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiiv 79/7 ei ole kohaldatav riigisiseste õigusnormide suhtes, mis näevad naistele, kellel on olnud vähemalt kaks bioloogilist või lapsendatud last, ette emaduse pensionilisa seadusjärgsesse pensioniikka jõudnult vanaduspensionile jäämise korral või teatavail seaduses ettenähtud alustel eelpensionile jäämise korral, ent mitte asjasse puutuva isiku vabatahtliku eelpensionile jäämise korral.

Kohtukulud

28 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kuues koda) otsustab:

Nõukogu 19. detsembri 1978. aasta direktiivi 79/7/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärgulise rakendamise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas ei ole kohaldatav riigisiseste õigusnormide suhtes, mis näevad naistele, kellel on olnud vähemalt kaks bioloogilist või lapsendatud last, ette emaduse pensionilisa seadusjärgsesse pensioniikka jõudnult vanaduspensionile jäämise korral või teatavail seaduses ettenähtud alustel eelpensionile jäämise korral, ent mitte asjasse puutuva isiku vabatahtliku eelpensionile jäämise korral.

Allkirjad